

SAM

WAADHOEKE

Verkiezingsprogramma 2026 - 2030

Jij kiest, SAM doet!

SAM Waadhoeke is ontstaan uit

D66

PvdA

GROENLINKS

Inleiding: De Kracht van SAMen

De afgelopen jaren hebben we in Waadhoeke laten zien wat er mogelijk is als we het samen doen. Projecten als **Gratis Aktyf Waadhoeke**, **de Groeituin Wier** en de mooie activiteiten van **Netwerkcentrum De Opstap** tonen de kracht van samenwerking tussen inwoners, verenigingen, organisaties en gemeente. We hebben de mienskip versterkt, nieuwe kansen gecreëerd en laten zien dat kleine stappen groot verschil maken. De afgelopen jaren hebben we ook laten zien dat we oog hebben voor landschap en natuur door de bescherming van beeldbepalende bomen, ruimte voor een voedselbos en het ecologisch bermbeheer.

Tegelijk zien we dat er nog genoeg te doen is. De druk op de zorg neemt toe, het wordt steeds moeilijker om personeel te vinden, veel jongeren hebben het zwaar en het klimaat en onze leefomgeving staan steeds meer onder druk. Ook zagen we afgelopen jaren een toenemende noodzaak om als SAM vast te blijven houden aan onze grondwaarden, omdat we niet willen bijdragen aan een Waadhoeke waarin we polariseren en tegenover elkaar staan.

Daarom kiest SAM Waadhoeke voor een koers die tegelijk realistisch én hoopvol is.

We geloven dat verandering begint bij mensen; bij gezondheid, bij samenleven, bij leren en werken.

Onze koers voor 2026–2030 is samengevat in één zin:

 Samen kunnen we wél vooruit.

- We blijven inzetten op preventie, verbinding en vertrouwen.
- We willen niet denken vóór inwoners, maar mét inwoners samen.
- We kijken langer vooruit en investeren in wat goed is voor de toekomst van Waadhoeke en de Waadhoekeers.

De opgaven waar in de komende jaren als gemeente voor staan zijn uitdagend. De inzet van SAM Waadhoeke is en blijft dat we hier samen met bewoners, instellingen en (lokale) bedrijven mee aan de slag gaan. Niemand kan het namelijk alleen.

We presenteren dan ook met trots ons programma voor 2026 – 2030.

Inhoud

Inleiding: De Kracht van SAMen	2
1. Onze speerpunten	3
GRATIS MEEDOEN WERKT!	4
VAN HUIS ZOEKEN NAAR THUIS VOELEN	4
NIEMAND AAN DE ZIJLIJN!	5
VAN GRIJS NAAR GROEN!	5
SAMEN KAN HET	6
2. Onze basis	6
3. Thema MENSEN	7
3.1 Kansengelijkheid en inclusie	7
3.2 Gezonde voeding	8
3.3 Sport en Onderwijs	8
3.4 Zorg	10
4. Thema NATUUR EN DUURZAAMHEID	11
4.1 Natuur, Bodem en Water	12
4.2 Klimaat	13
4.3 Energie(transitie)	13
5. Thema LEVEN EN WERKEN	14
5.1 Werk en ondernemen	14
5.2 Cultuur en recreatie	16
5.3 Infrastructuur	16
5.4 Wonen	17
5.5 Veiligheid	17
5.6 Vertrouwen binnen de mienskip	18
6 CONCRETE PROJECTEN	19
6.1 Vliet/Tuinen, Franeker	19
6.2 Klimaatlandschap nabij Sexbierum	19
6.3 Toekomst theater de Koornbeurs in Franeker	19
6.4 Gratis Aktyf Waadhoeke	20
6.5 Vliegbasis	20
6.6 Rondweg Franeker	20

1. Onze speerpunten

GRATIS MEEDOEN WERKT!

Een goed leven doe je niet in je eentje. We hebben elkaar nodig. SAM Waadhoeke gelooft dat verbinding de basis is van geluk en gezondheid.

Geluk zit niet in stenen of cijfers, maar in mensen. In je vrienden, je burens, je teamgenoten of in dat ene praatje bij de bakker. Wie meedoet in een sociaal netwerk blijft gezonder én gelukkiger.

En dat begint soms gewoon met: "We moeten snel eens een bakje doen!"

Daarom organiseren wij vaste gratis koffiemomenten in elk dorp en elke wijk. Een laagdrempelige plek voor een praatje, een spelletje of een nieuw idee. Iedereen is welkom, altijd.

En we weten dat het werkt. Met Gratis Aktyf Waadhoeke hebben we laten zien dat mensen écht meer gaan meedoen als je de drempels weghaalt. Nu breiden we dat uit. Naast elkaar ontmoeten via sport en cultuur willen we elkaar ook gaan ontmoeten door samen koffie te drinken in je eigen buurt.

Dus:

- We behouden gratis meedoen met sport en cultuur.
- We subsidiëren ontmoetingsplekken voor een gratis bakje in de buurt.
- We blijven NWC De Opstap en het welzijnswerk koesteren en steunen.
- Initiatieven als kiemkr8, Twaddehâns moai en een warme huiskamer kunnen blijvend op onze steun rekenen.

VAN HUIS ZOEKEN NAAR THUIS VOELEN

Een huis is meer dan een stapel stenen. Wij willen dat je fijn woont en leeft in Waadhoeke. Daar waar je je veilig en welkom voelt. Daarom willen we betaalbare en passende woningen in de stad en elk dorp met oog voor leefbaarheid, groen, ontmoeting en voorzieningen. Waar starters en gezinnen groeien en ouderen blijven. In een fijn huis dat betaalbaar is en waar het warm is. We blijven inzetten op goed isoleren en minder energieverbruik.

Dus:

- We stimuleren woonzorgcentra verspreid door de gemeente.
- We stimuleren kleiner wonen op basis van erfpacht of andere slimme financiële constructies.
- We willen betaalbare sociale woonvoorzieningen in een buurt waar mensen naar elkaar omkijken.
- Omdat wonen een recht is gaan we leegstand bestrijden. Daarvoor maken we een verordening die leegstand onmogelijk maakt.

NIEMAND AAN DE ZIJLIJN!

Wij willen de omstandigheden zo maken dat iedereen in Waadhoeke mee kan doen! Dat het gewoon goed wonen is in Waadhoeke. Dat geldt ook voor nieuwe Waadhoeekers. Hoe ver je reis ook is geweest, meedoen hoort erbij. Wij doen het hier samen, ieder op zijn eigen manier.

Als je ergens nieuw bent, is het fijn dat iemand zijn hand uitsteekt en je wilt leren kennen. Daarom staan wij voor oplossingen die verbinden. Eerlijk, menselijk en broodnodig. We willen iedereen vanaf dag 1 laten ervaren hoe onze samenleving in elkaar zit. Daarom zetten we in op taal, ontmoeten, meedoen en werk.

Mensen leren door te werken en mee te doen de normen en de waarden in onze gemeente. In Waadhoeke hebben werkgevers, verenigingen en organisaties te weinig mensen. Nieuwe Waadhoeekers (van Damascus tot Deventer) kunnen een waardevolle oplossing zijn bij dit gemis.

Dus:

- We brengen werk, leren en begeleiding samen. Zo kunnen nieuwe inwoners sneller meedoen en hun talent gebruiken.
- We maken meedoen een vast onderdeel van ons plan voor werk en welzijn. Vrijwilligerswerk telt ook mee. Zo lossen we tekorten aan mensen en vrijwilligers op.

VAN GRIJS NAAR GROEN!

Waadhoeke vergroent en dat doen we samen.

We kiezen bewust voor minder versteende dorpen en wijken. Meer ruimte voor natuur, bomen en water helpt tegen hittestress en wateroverlast. Het maakt onze leefomgeving gezonder én aantrekkelijker.

We werken hierin samen met onze boeren; zij kennen het landschap als geen ander. Samen versterken we het Friese (weidevogel)landschap en maken we het duurzamer. We ondersteunen initiatieven die bijdragen aan natuurherstel en biodiversiteit, zonder afbreuk te doen aan onze unieke omgeving.

We zetten in op natuurherstel door het planten van struiken en bomen. Van groene schoolpleinen tot bloemrijke bermen en voedsel van dichtbij; samen bouwen we aan een leefbare, groene en toekomstbestendige gemeente.

Dus:

- We willen schoolpleinen en industriegebieden vergroenen.
- We gaan in gesprek met inwoners om samen wijken en dorpen te vergroenen
- We willen kortere voedselketens; lokaal voedsel dicht bij huis via boerenmarkten of coöperaties.
- We stimuleren een subsidieregeling waarmee we inwoners helpen om natuurlijke waarden te herstellen (vleermuiskasten en dergelijke).
- We willen meer natuurlijke speelplekken en recreatieroutes.
- We investeren in voorzieningen die water vasthouden en natuur verbinden. Zo wordt het landschap aantrekkelijker voor mens en dier.
- We ondersteunen verduurzamende initiatieven in de landbouw.

SAMEN KAN HET.

De mooiste plannen ontstaan niet achter een bureau, maar in de straat, de sportkantine of het dorpshuis. SAM Waadhoeke weet dat inwonersinitiatieven de motor zijn van verandering.

Voor ons is het logisch: de gemeente moet niet vóór inwoners denken, maar mét inwoners doen. Ideeën van onderop geven richting, de gemeente ondersteunt waar nodig. Niet met dikke pakken papier, maar met het bieden van ruimte en vertrouwen en met een duwtje in de rug.

Zo bouwen we aan een Waadhoeke waarin iedereen een rol heeft. Waarin energie en creativiteit van inwoners serieus wordt genomen en waar de kracht van de mienskip bepalend is. Sociaal, duurzaam en toekomstgericht.

Dus:

- We houden 'Verken je idee' in stand.
- We willen dat het 'dorpen- en wijkenfonds' blijft bestaan.
- We willen meer samenwerking met lokale energiecorporaties.
- We willen dat inwoners, ondernemers en gemeente gelijkwaardig aan tafel zitten.
- We helpen door de inzet van een vaste ondersteuner vanuit de gemeente voor inwonersinitiatieven. Zoals we dat ook al doen met onze dorpen- en wijkencoördinatoren en de evenementencoördinator.

2. Onze basis

Of het nu gaat om de gezondheid van onze inwoners, de levensvatbaarheid van ondernemingen, de kwaliteit van de bodem of het klimaat. We willen aan de voorkant actief zijn en investeren om grote uitgaven achteraf te vermijden. En dat lukt alleen als er een sterke sociale basis is. In de gesprekken die we met inwoners hebben gevoerd, komt vaak terug dat we te veel als individu zijn gaan denken. Terwijl we als mensen altijd samen tot mooie dingen zijn gekomen. Mensen voelen zich ook vaak belemmerd door een pakket aan normen, regels, procedures en protocollen. Het wordt ook steeds moeilijker om in dorpen en wijken bestuursleden voor verenigingen te vinden of vrijwilligers voor lokale activiteiten. Er is behoefte aan een versterking van het wij-gevoel, het samen dingen voor elkaar krijgen. We hebben het dan over de samenwerking tussen mensen uit dorpen en wijken onderling, maar ook over de samenwerking tussen inwoners, bedrijven, instellingen en overheden. De afgelopen jaren hebben we mooie stappen gezet, maar het werk is nog niet af.

Daarom houden we vast aan onze basispunten:

**Voorkomen is beter dan genezen; het accent op preventie;
Versterken van het wij-gevoel; samen bereik je meer.**

3. Thema MENSEN

Wij kiezen voor een gemeente waar iedereen gezond en gelukkig kan leven. Waar mensen vertrouwen hebben in de toekomst en waar onderwijs, gezondheid en mienskip elkaar versterken. Wij geloven dat **elk mens meetelt** en dat de kracht van Waadhoeke zit in het samen doen.

Daarbij is het thema gezondheid een rode draad door ons gehele programma. Gezondheid is niet alleen een kwestie van medische zorg of de afwezigheid van ziekte. Integendeel, door het inzetten op gezondheid werken we aan een Waadhoeke samenleving die weerbaar en veerkrachtig is. Door te investeren in gezondheid en brede sociale netwerken durven we zelfs te stellen dat de zorgvraag zal verminderen en dat we op een fijnere manier oud worden. Daarom is Gezondheid voor SAM een rode draad door dit hele programma.

Uit het inzetten op gezondheid volgt het grootste droombeeld dat we geen medische zorg meer nodig hebben. Als SAM het over gezondheid heeft, bedoelen we lichamelijke gezondheid, geestelijke gezondheid en sociale gezondheid. Dus je lichaam, je hoofd en je omgeving.

3.1 Kansengelijkheid en inclusie

Wij zien dat er een verschil is in kansen en toegankelijkheid. Sprekende voorbeelden hierbij zijn de toegang tot gezonde voeding en verschillen in kansen in het onderwijs. We mogen niet accepteren dat de kansen afhangen van de plek waar je wieg staat.

Een van de zaken waar wij ons druk over maken is de grote invloed van schulden op mensen. De spanning, de invloed die het heeft op gezondheid en op de ontwikkeling van kinderen willen wij binnen onze gemeente zoveel mogelijk beperken. Wij zijn blij met de zogenaamde vroegsignalering, waarbij de gemeente in een vroeg stadium signalen krijgt over mensen die belangrijke rekeningen niet kunnen betalen. Zo voorkomen we erger en kunnen we eerder stress verminderen. Maar het krijgen van ondersteuning of budget vanuit de gemeente kan gepaard gaan met controles. Bonnen inleveren van aankopen, niet zelf de rekening mogen betalen en ga zo maar door. Wij moeten uitgaan van vertrouwen in plaats van controle.

Daarbij vinden we het belangrijk dat iedereen zichzelf moet kunnen zijn. We zijn weliswaar een regenbooggemeente, maar dat moet niet resulteren in symboolpolitiek. En dus zetten we in op gelijkwaardigheid waar we kunnen. Op dit thema hebben we al mooie stappen gezet, maar helaas blijkt dat er nog steeds (ver)oordeeld wordt op basis van hoe we er uit zien, van wie we houden of op de manier waarop we mee kunnen doen in onze samenleving.

Dus we willen de komende jaren aan de slag met:

- Extra steun voor gezinnen in armoede of met schulden en voor slachtoffers van de Toeslagenaffaire.
- Meedoen met sport en cultuur voor iedereen gratis bereikbaar houden. Via projecten zoals Gratis Aktyf Waadhoeke zorgen we dat kinderen en jongeren zonder kosten mee kunnen doen.
- Zorgen voor een eerlijke basis, zodat armoede niet in de weg staat. Geen kind mag zonder ontbijt of schoolspullen naar school. We willen ook meer punten voor gratis menstruatieproducten.

- We steunen initiatieven die het mogelijk maken dat kinderen met en zonder beperking samen leren, zoals *samen naar schoolklassen*.
- Wij blijven inzetten op steun voor mensen die een drempel hebben om deel te nemen aan onze samenleving.

3.2 Gezonde voeding

Er komen steeds meer verkooppunten voor streekproducten. Daardoor komt gezonde voeding binnen bereik voor mensen met een beperkt budget en ontstaat een tweede verdienmodel voor agrariërs. Buurtmarkt Better foar letter in Menaam en De Bildtse smaakroute zijn mooie voorbeelden. Waar mogelijk willen wij deze ontwikkeling stimuleren. Maar we zien ook kansen om voedsel en sociale cohesie aan elkaar te verbinden. We kennen moestuinprojecten, voedselbossen en pluktuinen. Wij willen dit uitbouwen door kennis te delen, budget beschikbaar te stellen en de organisatie hiervan te ondersteunen. Het is van groot belang dat gezonde voeding voor iedereen goed toegankelijk is.

Binnen het onderwijs hebben we inmiddels mooie dingen gedaan met voedselbosjes, groene schoolpleinen en schoolfruit. Wij willen dit op alle scholen in onze gemeente beschikbaar krijgen, waarbij vooral aandacht is voor lokale producten.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- Samen met inwoners en lokale ondernemers verder bouwen aan een netwerk van verkooppunten met gezonde streekproducten. Lokale producten voor alle inwoners in 2035.
- Meer sociale pluktuinen en voedselbossen.
- Stimuleren van acties zoals de 'Smaakroute'. Ook het kennismaken met producten die gebruikt worden door inwoners afkomstig uit andere culturen.
- Het stimuleren van gezonde voeding op scholen en sportinstellingen.

3.3 Sport en Onderwijs

Helaas weten wij dat niet iedereen dezelfde kansen krijgt om zich te ontwikkelen en gezond te blijven. Wij willen dat een leven lang ontwikkelen mogelijk is. Je bent nooit te oud om te leren en voor iedereen zijn er mogelijkheden. Ook dit is een belangrijke factor voor je fysieke en mentale gezondheid.

Ontwikkelen is belangrijk om betrokken te blijven bij de maatschappij. In onze gemeente is daar al langere tijd oog voor. Voor- en vroegschoolse educatie, kwalitatief goed onderwijs, gratis meedoen met sport en cultuur voor jongeren en ook het pakket waarmee een jonger kind kan deelnemen aan sport en cultuur als daar thuis geen geld voor is. Sport is belangrijk als het gaat om deel te nemen aan de maatschappij, aan het versterken van het wij-gevoel. Wij willen zoveel mogelijk de drempels weghalen en ervoor zorgen dat iedereen kan deelnemen.

Ook de toekomst van de zwembaden speelt hierin een grote rol. Wij kiezen voor een oplossing die duurzaam is, betaalbaar en bereikbaar voor iedereen. Wij zien de duidelijke meerwaarde van zowel het bestaande zwembad in Sint Annaparochie als het nieuw te bouwen bad in Franeker.

De rol van de gemeente in het onderwijs ligt onder andere bij de huisvesting. Waar oude schoolgebouwen worden gerenoveerd of worden vervangen, moeten we hoge eisen stellen aan duurzaamheid, passend bij de doelstellingen van onze gemeente om in 2040 klimaatneutraal te zijn. Daarom zijn we trots op de beweging die is ingezet om de komende jaren minimaal 5 nieuwe scholen te bouwen in Waadhoeke¹. SAM wil wat de huisvesting betreft meewerken aan de ontwikkeling van Integrale Kindcentra (IKC's). Zelfs als dat een aanpassing van de opheffingsnorm en afstoten van oude (school) gebouwen betekent. Het belang van de leerling en de kwaliteit van onderwijs staan voorop.

Een deel van onze inwoners heeft niet kunnen profiteren van het onderwijs of heeft moeite met de veeleisendheid van het huidige bedrijfsleven. Zij verdienen een plek om hun talenten in te zetten en waar mogelijk verder te ontwikkelen. Daarom vinden wij een leven lang ontwikkelen belangrijk. Wij willen in elke fase en hebben daarbij aandacht voor het versterken van basisvaardigheden zoals digitaal of taal van volwassenen via taalhuizen in bijvoorbeeld de bibliotheek. We zetten in op de persoonlijke ontwikkeling van volwassenen.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- De nieuwbouw van het zwembad in Franeker.
- Gezonde schoollunches, streekfruit en lokaal fruit op school en een rijke schooldag².
- Het stimuleren van sport, cultuur, techniek en natuur naast het reguliere onderwijs. Zo kunnen alle kinderen ontdekken waar hun talent ligt.
- Het onderwijzen van onze kinderen in een duurzame, veilige, toekomstbestendige school. Ook na 2030 moeten nieuwbouwprojecten sneller van de grond komen.

¹ AMS, Simon Vestdijk en Kabas in Franeker, Sin en Wille in Menaam en It Bynt in Winsum.

² Een rijke schooldag is een schooldag waarin ook sport, cultuur, talentontwikkeling en dergelijke deel van uit maken. Hiermee wordt de kansengelijkheid bevorderd.

3.4 Zorg

De afgelopen jaren zijn grote stappen gezet in het sociale domein. We focussen steeds meer op een sterke samenleving, onze sociale basis. Daardoor hebben onze inwoners een groter sociaal netwerk. Door mee te doen in netwerken zijn mensen gezonder en veerkrachtiger bij tegenslag. Het is van belang deze ingezette bewegingen voort te zetten en daarbij nóg meer de nadruk te leggen op preventie.

Preventie is de eerste vereiste, maar als een jeugdige zorg nodig heeft willen we dit zoveel mogelijk binnen school aanbieden. Laagdrempelig, gefinancierd als totaalaanbod en niet per individueel geval. Daardoor kan er vroeg en snel gehandeld worden, blijft het kind in zijn eigen omgeving en is er een goede samenwerking tussen leerkrachten en hulpverleners. Dit moet in combinatie met het ontwikkelen van Integrale Kindcentra (IKC's), omdat dan de kinderopvang nauw betrokken is en op die manier de jeugd van 0 tot 12 jaar bereikt wordt.

Uiteraard blijft de jeugdzorg buiten school beschikbaar voor kinderen die meer zorgvraag hebben. Hierbij vinden wij het van groot belang dat we met een kleiner aantal aanbieders gaan werken. Minder aanbieders betekent dat er beter zicht is op kwaliteit van zorg en dat er makkelijker samengewerkt kan worden. Ook zien we dat er de afgelopen jaren wel pogingen zijn gedaan om de bureaucratie te doorbreken, maar dit is wat ons betreft nog onvoldoende gelukt.

Ook de medische zorg staat onder druk. Huisartsenzorg nabij is daar een voorbeeld van. Niet een eerste verantwoordelijkheid van de gemeente, maar onze samenleving zal de effecten van het verdwijnen van een huisarts nabij direct merken. Wat ons betreft hebben we een maatschappelijke rol om de huisartsenzorg nabij bereikbaar en beschikbaar te houden.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- Het zo vroeg mogelijk inzetten (via onder andere consultatiebureau en kinderopvang) op het bieden van eerlijke kansen, met name bij het veilig en gezond opgroeien van kinderen.
- Het inzetten op huisartsen en basiszorg in de buurt, voor alle inwoners.
- Het steunen van plannen voor spreekuurlocaties en specialistische zorg dicht bij huis.
- Het bekijken van elk nieuw plan van de gemeente vanuit effecten op welzijn en mentale veerkracht.
- Fijn ouder worden in Waadhoeke, met onder andere aandacht voor inwoners met dementie.

4. Thema NATUUR EN DUURZAAMHEID

Wat er aan landschappelijke en natuurlijke waarden is willen we behouden: de karakteristieke elementen in ons landschap en de aanwezige biodiversiteit. Waar mogelijk moeten we de biodiversiteit vergroten. Er zijn stappen gezet met het maaibeheer. Ons bermgras wordt zelfs gebruikt als bodemversterker in de landbouw.

Waadhoeke is van oudsher een echte landbouwgemeente. Onze boeren vormen het hart van het landschap en zorgen al generaties lang voor voedsel, werkgelegenheid en een levendig platteland. Tegelijk merken we dat de druk op de landbouw steeds groter wordt. Boeren voelen zich soms de kop van jut gevangen tussen regels, stijgende kosten en veranderende verwachtingen.

Wij willen daar anders naar kijken. SAM kiest voor samenwerking. We willen luisteren naar boeren, hun kennis benutten en samen zoeken naar manieren om landbouw en natuur sterker met elkaar te verbinden. Want wie met respect naar het land kijkt, ziet ook de kansen om bodem, water en natuur te versterken. Met name het versterken van natuurwaarden in de akkerbouw is kansrijk in Waadhoeke. SAM wil het soms lastige, maar noodzakelijke gesprek voeren over ondernemen en natuur actief organiseren. Zo komen we van daaruit tot gedragen oplossingen die natuur en landschap ten goede komen.

Daarom zetten we in op meer natuurlijke oevers, ruimte voor weidevogels en samenwerking met boeren die werken volgens duurzame concepten zoals Weide Weelde Zuivel. Ook stimuleren we voedselbossen en mienshipsboerderijen; plekken waar natuur, landbouw en gemeenschap samenkomen. Zulke initiatieven brengen mensen dichterbij elkaar en vergroten het besef dat een gezond landschap ook onze eigen gezondheid versterkt.

SAM wil deze beweging ondersteunen met subsidies en het toekennen van locaties. Zo werken we stap voor stap aan een toekomstbestendige landbouw die boeren zekerheid geeft, de natuur versterkt en de mienship verbindt.

Wij willen minder afval. Wat we niet gebruiken hoeven we niet te maken en levert ook geen afval op. Lang geleden was het gebruikelijk om schaars met voedsel en spullen om te gaan. Daar komt nu weer steeds meer aandacht voor. Ouders kopen tweedehands kleding, er wordt veel onderling geruild en gekocht in deelgroepen, bij de kringloop en op de rommelmarkt. Dat neemt niet weg dat er nog steeds veel afval en verspilling is. Dat vraagt om een actie om mensen bewust te maken van de mogelijkheden die er zijn om verantwoord te consumeren.

4.1 Natuur, Bodem en Water

In Waadhoeke hebben we mooie plekken en linten waar we van natuur en landschap kunnen genieten. Denk bijvoorbeeld aan de Waddendijk, de Griene Dyk en de Slachte, aan de prachtige vaarten met mooie oevers, de verrassende fiets- en wandelpaden bijvoorbeeld bij Tsjeppeboer, langs de Rie, rond St.-Jacobiparochie en bij Blessum. Maar denk ook aan de steeds beter beheerde bermen, mooi en van groot belang voor plant en dier. En wat te denken van nieuwe aanwinsten als het fietspad tussen Boer en Tzummarum en Paad lâns it Waad, paden aangelegd met respect voor de natuur.

De basis voor al dit moois is schoon water, een schone, gezonde bodem en schone lucht. SAM zet in op het verbeteren van de kwaliteit van water en bodem samen met Wetterskip Fryslân.

SAM wil de natuur in Waadhoeke verder versterken, nadrukkelijk samen met de inwoners. Want hun kennis is onontbeerlijk. Wie weet er beter welke planten en vogels er leven dan onze inwoners zelf? We combineren dat natuurlijk met de deskundigheid van organisaties die bijvoorbeeld in “Natuerlik Fryslân 2050” hebben uitgewerkt welke uitdagingen er zijn en welke mogelijkheden er zijn om “met de natuur mee” te leven en te ondernemen. Zoals de inzet op groene buffers rond bedrijvigheid en wonen. We vinden het belangrijk om onze inwoners te helpen die bezig willen met natuurversterkende initiatieven als het ophangen van nestkasten voor vogels en vleermuizen, het neerzetten van egelhokjes en insectenhôtels, het aanleggen en samen onderhouden van een pluktuin. SAM wil een budget beschikbaar stellen waaruit zulke initiatieven kunnen worden ondersteund.

Landschappelijke verbindingzones, vaak oude waterlopen, dijken en wegen, zijn van groot belang voor planten, insecten en dieren. SAM wil de waarde voor de natuur van deze landschapselementen versterken door inrichting en beheer goed af te stemmen op de natuurwaarden. SAM wil dit combineren met het vergroten van de toegankelijkheid en het verstrekken van informatie via bijvoorbeeld borden en QR-codes.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- Het bevorderen van natuur inclusieve landbouw met ruimte voor natuur.
- Groene buffers rond wonen en bedrijvigheid.
- Het behoud van onze vergezichten. We werken daarom niet mee aan het vestigen van data- en distributiecentra.
- Verbeteren van de kwaliteit van bodem, water en lucht.
- Een natuurbudget waarmee lokale groene initiatieven ondersteund worden.
- Verbindingszones die een duidelijke natuurfunctie krijgen.
- Het goede gesprek tussen gemeente, landbouw, bedrijven en natuurorganisaties.
- Het verder verbeteren van ecologisch groen- en waterbeheer.
- Natuurrijke rondjes voor wandelen en fietsen.
- Het aantrekkelijker maken van bestaande wandel- en fietsroutes met natuur- en historische beleefplekken.
- Het beschermen van de werelderfgoedstatus van de Waddenzee.

4.2 Klimaat

Dat het klimaat op versnelde wijze verandert, ervaren we als het intensief regent of als er vele weken achtereen sprake is van droogte. In onze binnenstad of dorpskernen kan hittestress optreden. Dit vraagt om aanpassingen van het groen en het behandelen van regenwater als een bron in plaats van als afvalwater. Wij willen inwoners ondersteunen met kennis en middelen om goed om te gaan met regenwater, bijvoorbeeld via operatie Steenbreek. De afgelopen jaren hebben we ingezet op het terugdringen van beton en plastic in de openbare ruimte, op en rond scholen en bij onze sportaccommodaties.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- Het voortzetten van de steun aan de Academie van Franeker en zo als gemeente indirect bijdragen aan het omgaan met verzilting.
- Het huidige beleid rond klimaatadaptie voortzetten.
- Het realiseren van 10% meer bomen in de openbare ruimte;
- Het vergroenen van de rondweg van Franeker.

4.3 Energie(transitie)

Om meerdere redenen moeten we af van de fossiele brandstof. Het is dus noodzakelijk te bezuinigen op het energiegebruik en nieuwe bronnen voor energie in te zetten. In de RES (de regionale energie-strategie) is een basis voor wind- en zonne-energie overeengekomen. De grootste besparingen worden gerealiseerd door het isoleren van met name de oudere panden. In de afgelopen periode hebben we fondsen en leningen ingesteld om zowel woningen als maatschappelijk vastgoed te verduurzamen, zodat het voor iedereen betaalbaar blijft. Dit moeten we voortzetten.

Onze ambitie is dat opbrengsten uit lokaal geproduceerde energie tegood komen aan bewoners en lokale bedrijven. Dit draagt bij aan de versterking van het wij-gevoel en de kwaliteit van de leefomgeving. Op basis van de huidige kennis willen we inzetten op de combinatie van zonne-energie, windenergie en restwarmtebenutting. Innovaties van de bedrijven in Noordwest Fryslân op dit gebied moeten daarvoor de ruimte krijgen. Daarbij kijken we niet alleen naar de opwek van energie, maar ook naar de vraag, overeenkomstig nieuw Europees en nationaal beleid. Daarvoor is het gewenst energiegemeenschappen op te richten en de mogelijkheden te benutten voor het delen van energie. Het is daarbij van belang dat we als gemeente zelf de regie voeren.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- Het handhaven van de ambitie om als Waadhoeke in 2040 klimaatneutraal te zijn.
- Het als gemeente voeren van de regie bij de energietransitie.
- Het doorgaan met de witgoedwissel en inzet van energiecoaches.
- Het door de gemeente procesmatig en financieel ondersteunen van energiecoöperaties en energiegemeenschappen onder andere door het inzetten van durfkapitaal en het realiseren van dorpsmolens.
- Het bevorderen van slim stroom delen en energieopslagconstructies voor wijken, dorpen en bedrijventerreinen.
- Bewoners en lokale bedrijven vanaf het begin actief betrekken bij de planvorming.

- De huidige leningen en subsidies voor maatschappelijk vastgoed voortzetten en verstevigen.
- Bij projecten voor duurzame energie willen wij een participatie van tenminste 60% door bewoners en lokale bedrijven, waarbij ook mensen met een smalle beurs moeten kunnen meedoen, zoals bij de windmolen van Tzum.

5. Thema LEVEN EN WERKEN

SAM Waadhoeke gaat voor een gemeente waar iedereen de kans krijgt om te werken. We blijven inzetten voor een nauwe samenwerking tussen onderwijs, ondernemers en overheid op weg naar een toekomstbestendige Waadhoeke economie.

We zijn trots op de bedrijven in onze gemeente. Ze zorgen voor veel werkgelegenheid, zijn innovatief en dragen bij aan de samenleving door sport en cultuur te ondersteunen. Deze bedrijven kunnen niet zonder goed personeel. Voor een toekomstbestendige economie moet vraag en aanbod in balans zijn.

Veel bedrijven hebben moeite om geschikte medewerkers te vinden. Tegelijkertijd zien we dat er nog steeds inwoners zijn die niet werken. De afgelopen jaren zijn er goede stappen gezet om ze te helpen bij het maken van de stap naar een baan.

5.1 Werk en ondernemen

We zijn trots op De Groeituin in Wier. De Groeituin is in 2024 gestart als een pilot. In De Groeituin kunnen inwoners die niet aan het werk zijn en zelf niet in staat zijn om werk te vinden, onder begeleiding de stap naar werk maken. Als het kan betaald werk en als dit niet lukt vrijwilligerswerk. Maar ook jongeren waarbij voorheen dagbesteding een logische plek zou zijn, krijgen in De Groeituin de kans om talenten te ontdekken en te ontwikkelen. Soms lukt het dan toch om een passende baan in de buurt te vinden.

En als jongeren de stap naar een reguliere baan nog niet kunnen maken en dagbesteding de beste plek is, dan vinden wij het belangrijk dat ook daar de ontwikkelkansen niet stilstaan. Het halen van een certificaat of een praktijkverklaring kan het verschil maken voor de toekomst van deze jongeren.

Door de dubbele vergrijzing van de inwoners weten we dat er de komende jaren steeds minder werknemers zullen zijn. Hier moeten we nu al op reageren. Door jongeren op te leiden voor de vraag van de werkgevers, door het inzetten van statushouders en door gebruik te maken van innovatie. Een mooi voorbeeld is 'Leren en werken in je eigen regio' van Het Goud van Noordwest. Onderwijs, ondernemers en de NW-gemeenten werken samen om leerlingen kennis te laten maken met beroepen en bedrijven in de regio door het gezamenlijk organiseren van werkcarrousels en evenementen.

Veel statushouders en inwoners van het AZC hebben moeite om aan werk te komen. Terwijl werk zo belangrijk is om de taal te leren, sociale contacten te krijgen en een toekomst op te bouwen. Daarnaast helpt het bedrijven bij de krappe arbeidsmarkt. Een mooi voorbeeld is de Meedoenbalie in het AZC van St.-Annaparochie, waar bewoners van het AZC door (vrijwilligers)werk alvast kunnen integreren. Een ander mooi voorbeeld is het project Nieuwe Start Waadhoeke. Hier worden statushouders geholpen bij het zoeken van een passende werkplek.

De stap van het leven met een uitkering naar betaald werk is voor veel inwoners spannend. Er gebeuren dan zoveel dingen tegelijk: een nieuwe baan, een andere dagindeling en een ander inkomen. Spanning en het roept veel vragen op zoals 'Wat gebeurt er met mijn toeslagen?', 'Heb ik maandelijks wel meer inkomen?'. Of inwoners verdwalen in de ingewikkelde systemen. Dit geeft zoveel stress dat de overstap naar werk vaak mislukt.

Ruimte geven aan bedrijven om te ondernemen blijft nodig. Op de bedrijventerreinen, in de stad, de dorpen en het buitengebied. Passend naar aard en schaal en met oog voor vergroening en verduurzaming. Een mooi voorbeeld is het plan voor de uitbreiding van bedrijventerrein KIE in Franeker waar een brede groenrand omheen komt.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- Het evalueren van het initiatief groeituin met de bedoeling om deze voorziening verder te ontwikkelen en een vaste plek te geven in het aanbod voor inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- We ondersteunen participatiegerichte dagbestedingen waarbij het de bedoeling is om mensen actief door te geleiden naar werk.
- Het programma Goud van Noordwest heeft zich bewezen. Deze samenwerking willen we versterken met nog meer bedrijven en een stevigere koppeling met het beroepsonderwijs.
- Het verbinden van bewoners van het AZC aan ondernemers en instellingen in de regio. Door participatie een win-winsituatie creëren. En als gemeente geven we zelf het goede voorbeeld!
- SAM vindt dat iedereen de kans moet krijgen om te werken. Daarom willen wij dat inwoners die de stap naar werk maken (financiële) coaching van de gemeente moeten krijgen, zo lang als nodig.

5.2 Cultuur en recreatie

SAM heeft cultuur hoog in het vaandel. Cultuur verbindt, versterkt het wij-gevoel en brengt mensen samen. SAM gelooft in *samen cultuur maken en beleven*. Het is onmisbaar voor ieder mens, dus ook voor de inwoners van Waadhoeke.

Niet voor niets was één van onze speerpunten bij de vorige verkiezingen: 'Gratis sport en cultuur voor iedereen'.

Cultuur verbindt. Of het nu gaat om een initiatief van inwoners zoals de Slikwerkroute, de Agrarische Dagen, Lammetsymet, dorpsfeesten, korps- of kooruitvoeringen, of een professionele voorstelling in de Groate Kerk, de Koornbeurs of één van de vele dorpshuizen. SAM wil dat dit behouden blijft. We vinden het belangrijk om oog te houden voor ons cultureel erfgoed én voor onze talen: het Fries, het Bildts en het Franekers, naast het Nederlands. Cultuur beleven we samen. Juist in deze tijd moeten we dat blijven ondersteunen en stimuleren.

Toerisme maakt in onze gemeente een mooie ontwikkeling door. Niet in de laatste plaats met ons eigen Unesco werelderfgoed 'Het Eise Eisingaplanetarium' als trotse pijler. De komende jaren kunnen we samen de kansen in beeld brengen en benutten. Daarbij vinden we het van belang in te zetten op duurzaam toerisme, waarbij de druk zich verspreidt over de seizoenen en vooral verblijfsrecreatie wordt gestimuleerd. Toeristen kunnen beleven wat Waadhoeke te bieden heeft, waarbij we de plaatselijke cultuur en producten kunnen promoten. We vinden het belangrijk dat we het (cultuur) toeristisch ondernemerschap met een positieve grondhouding ondersteunen.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- Het behouden van de Koornbeurs in Franeker op basis van de bestaande subsidie.
- Seewyn kan blijvend op onze steun rekenen voor talentontwikkeling en educatie.
- Het in stand houden van de subsidieregeling voor culturele activiteiten en jaarlijkse festiviteiten.
- Het versterken van samenwerking op het gebied van cultuur in de regio.
- Het voortzetten van het beleid op het gebied van taal; de bijzondere situatie dat we onze gemeente naast Nederlands ook Fries, Bildts en Franekers als talen hebben.
- Gemeentelijk erfgoed koesteren en doorgeven.

5.3 Infrastructuur

Om aantrekkelijk te blijven voor bedrijven, toeristen en inwoners is het van belang dat de infrastructuur op peil blijft, met specifiek extra aandacht voor het netwerk van wandel- en fietspaden. De mobiliteitsvisie is een mooi uitgangspunt en verdient nu aandacht om met de beschikbare middelen de wensen uit te voeren. Openbaar vervoer is in het kader van duurzaamheid, gelijke kansen en leefbaarheid van belang voor onze regio. Maar er zijn ook mogelijkheden om met nieuwe mobiliteit aan de slag te gaan. Wij blijven voorstander van de inzet van andere middelen van openbaar vervoer, zoals deelauto's of het beschikbaar stellen van elektrische fietsen. Ook het concept van gratis openbaar vervoer hebben we nog niet afgeschreven. Bij de bouw, de verbouw en het onderhoud van infrastructuur vinden we het noodzakelijk dat dit zo klimaatvriendelijk mogelijk gebeurt en daarbij is het noodzakelijk om gebruik van lokaal beschikbare materialen te stimuleren.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- Inzetten op alternatieven voor openbaar vervoer én het verkennen van mogelijkheden voor gratis openbaar vervoer.
- Bij het uitbesteden van werkzaamheden op het gebied van infrastructuur het gebruik van lokale materialen opnemen als EMVI-criterium.
- Bij projecten en studies eerst zoeken naar de beschikbare kennis binnen de gemeente Waadhoeke en pas verderop in het proces verder kijken als die hier niet aanwezig is.

5.4 Wonen

Een huis is meer dan een stapel stenen. Wij willen dat je fijn woont en leeft in Waadhoeke. Daar waar je je veilig en welkom voelt. Daarom willen we betaalbare en passende woningen in de stad en elk dorp met oog voor leefbaarheid, groen, ontmoeting en voorzieningen. Waar starters en gezinnen groeien en ouderen blijven. De afgelopen periode is er gewerkt aan een woonvisie, inclusief volkshuisvestingsprogramma met een uitvoeringsprogramma wonen en zorg. Het woningvraagstuk vraagt echter meer. Veel woningen gaan voor grote bedragen langs de notaris en met name de starters komen daardoor in de moeilijkheden. Ook zorgt het betalen van hoge bedragen voor extra onzekerheden voor onze jongvolwassenen. Kunnen we nog leven naast de woonlasten? Houdt het huis zijn waarde? Levert dit niet te veel stress op voor een jong gezin? De afgelopen jaren hebben we ingezet op bouwen. Maar we zien ook regelmatig dat mensen vinden dat er nieuwe woningen moeten komen, maar liever niet bij hen in de buurt. Wij zijn van mening dat de woningproblematiek van ons vraagt dat we hier toch op in blijven zetten. Zo veel mogelijk in samenhang met de bestaande inwoners van een wijk of dorp. Maar ook de inzet op woningsplitsen en het ombouwen van leegstaande gebouwen biedt kansen.

We hebben echter ook te maken met eigenaren van gebouwen waarvan veel wooneenheden leegstaan, zoals in Menaam. Dit verschijnsel is niet te verkroppen en dit willen we dan ook hard aanpakken.

Verder willen we aan de slag met de ontwikkeling van woonzorgclusters. Dorpen waar we het wonen met zorgbehoefte bij elkaar kunnen brengen. Daardoor kunnen mensen met een zorgbehoefte fijn wonen in onze gemeente met een garantie op professionele zorg en ondersteuning. Met deze inzet werken we toe naar nieuwe woningen en kunnen we de doorstroom op gang brengen.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- Het tegengaan van leegstand. Wonen is een recht. Daarom maken we een verordening die leegstand tegengaat.
- Het bouwen van nieuwe huizen voor met name jongeren en ouderen. Tenminste 30% moet sociale huur zijn.
- Het stimuleren van de doorstroming voor jongeren en ouderen, onder andere door bewoners en ondernemers uit te dagen met innovatieve ideeën te komen.
- Het stimuleren en ontwikkelen van initiatieven van inwoners om gezamenlijk woningbouw te ontwikkelen.

5.5 Veiligheid

Voor de veiligheid van onze inwoners is het van belang dat we ongewenst (crimineel) gedrag voorkomen en bestraffen. We zien nog steeds een 'waterbedeffect' in de aanpak van (georganiseerde) criminaliteit. Als de aanpak in de ene regio versterkt wordt, zie je dat die zich verplaatst naar een andere regio. Voor onze gemeente geldt, dat vooral leegstaande schuren

van boerderijen een gewild object zijn voor de productie van verdovende middelen. Maar ook in woongebieden worden die geproduceerd of gekweekt. En al is het minder dan in veel andere gemeenten, ook zaken als mensenhandel, uitbuiting, vastgoedfraude en witwassen komen voor in Waadhoeke. Als SAM zien wij preventie als grootste gemeentelijke verantwoordelijkheid. We moeten voorkomen dat onze inwoners in de greep komen van de ondermijnende (georganiseerde) misdaad. Het is van belang signalen vroegtijdig op te pikken en serieus te nemen.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- Jongeren van de straat houden door een sterk sociaal netwerk via gratis meedoen met sport en cultuur.
- Het aanpakken van alle vormen van ondermijning en georganiseerde criminaliteit.
- Het stimuleren van een gemeente die open, gastvrij en dienstbaar is aan haar inwoners, bezoekers en bedrijven.
- Het actief opsporen en aanpakken van zorgfraude.

5.6 Vertrouwen binnen de mienskip

Binnen onze gemeente moeten wij verder werken aan vertrouwen. Doordat onze gemeente in 2018 groter is geworden zijn er bekende korte lijntjes verdwenen. Inmiddels zijn er nieuwe korte, directe lijnen ontstaan door onder andere het werken met dorpen- en wijkencoördinatoren. Zij zijn een belangrijke schakel. De dorpen en wijken geven aan blij te zijn met een vast aanspreekpunt. SAM is ook trots dat de afgelopen raadsperiode het dorps- en buurthuizenfonds is gevormd, waardoor de gemeente geld heeft gereserveerd om verbouwingen van deze belangrijke ontmoetingsplekken te subsidiëren. De stenen zijn dus geregeld.

En nu willen we de wijken en dorpen helpen bij het ontmoeten, welzijn en een stevige sociale basis. En dus willen we deze goed werkende verbinding ook inzetten voor inwonerinitiatieven. Want de verbinding tussen gemeente en inwoners moeten we ruim baan geven. Inwoners moeten gemakkelijk kunnen binnenstappen met initiatieven en ideeën. Ook moet er snel worden gereageerd als er vragen worden gesteld. Er moet altijd een tijdige reactie komen, in welke vorm dan ook.

Verder willen we dat de dorpen en wijken een vaste opbouwwerker krijgen. Deze zijn zichtbaar in de dorpen en wijken, ondersteunen inwonerinitiatieven, zorgen voor verbinding en helpen de dorps- en buurthuizen om een laagdrempelige ontmoetingsplek te worden voor alle inwoners. Een prachtig voorbeeld is de Opstap in Sint Jacobiparochie. De Opstap is gestart als burgerinitiatief en met steun van de gemeente ontwikkeld tot een plek waar iedereen, kan binnenlopen. Voor een kop koffie en een praatje, voor klussen of om samen te koken en te eten. Een plek waar inwoners hun talenten kunnen ontdekken en ontwikkelen. Iedereen doet mee, niemand uitgezonderd.

We willen de komende jaren aan de slag met:

- De inzet van een ondersteuner van inwonerinitiatieven.
- Het voortzetten en uitbreiden van het dorpen- en wijkenfonds.
- Het structureel ondersteunen van initiatieven die inclusie en het meedoen in wijken en dorpen versterken.
- Een stevige inzet van opbouwwerkers en sociaal werkers in wijken en dorpen.

- Het meer mét onze inwoners werken in de praktijk, in plaats van protocollen en regels toepassen van achter het bureau.
- Meer laagdrempelige ontmoetingsplekken in de gemeente waar inwoners zonder indicatie naar toe kunnen in hun eigen vertrouwde omgeving.

6 CONCRETE PROJECTEN

6.1 Vliet/Tuinen, Franeker

We zien dat het een grote uitdaging is om genoeg woonruimte te maken voor onze inwoners. Daarom vinden we dat we zoveel mogelijk moeten zorgen voor energiezuinige en betaalbare woningen.

Bij Vliet/Tuinen zien we echter dat er drie aparte trajecten elkaar snel opvolgen. Inwoners geven aan dat ze zich onvoldoende gehoord voelen en zijn zelfs naar de Raad van State gestapt. Dan is het logisch om eerst even pas op de plaats te maken.

We willen eerst duidelijkheid over de verkeersdruk in het gebied. Als dat helder is, kunnen we samen met de buurt kijken naar de volgende logische stappen.

6.2 Klimaatlandschap nabij Sexbierum

SAM heeft steeds ingestemd met een vervolgstap in het onderzoek met als grote waarschuwing dat dit instemmen geen definitief 'ja' is. Wij vinden dat in de komende periode een besluit moet vallen over het wel of niet doorzetten van dit idee. Op dit moment kunnen wij nog geen ja of nee zeggen, omdat er nog geen invulling aan is gegeven behalve de waarden waarmee wij zijn gestart:

- Een combinatie van zon en wind
- Opwekken van energie nabij onderstation Herbaijum
- Geen versnippering
- Minimaal 60 % van de grootschalige opwek lokaal eigendom

We wachten wat de uitkomsten van de volgende stappen zijn en hoe groot het draagvlak voor deze uitkomsten is.

6.3 Toekomst theater de Koornbeurs in Franeker

Ons standpunt is helder en ongewijzigd: Theater de Koornbeurs vervult een grote rol in het culturele leven van Waadhoeke. De hoofdtak van het theater is volgens SAM het programmeren van bijzondere en toegankelijke professionele én amateurvoorstellingen voor een breed publiek.

Wij willen de Koornbeurs blijven ondersteunen met de huidige jaarlijkse gemeentelijke subsidie van €600.000. Voor SAM geldt dit ook als het maximum dat we namens onze inwoners, verantwoord vinden.

Ons advies aan de Koornbeurs: werk binnen de beschikbare middelen, bied een gevarieerd programma en zoek actief samenwerking met andere organisaties, horeca en schouwburgers om nieuwe kansen te creëren.

SAM denkt graag mee over de toekomst van Theater de Koornbeurs. We staan open voor dialoog en willen actief bijdragen aan een toekomstbestendig theater voor heel Waadhoeke.

6.4 Gratis Aktyf Waadhoeke

We gaan door met Gratis Aktyf, het onderzoek loopt en de eerste hoopvolle signalen zijn binnen. Wij zouden voor de volgende periode ook willen kijken of een uitbreiding naar een jongere doelgroep mogelijk is. Want SAM wil dat er niemand aan de zijlijn staat.

6.5 Vliegbasis

We blijven Defensie en de landelijke politiek wijzen op de situatie van de omwonenden van de vliegbasis. Het indringend geluid van de straaljagers verdient aandacht en zorg. Wij delen de zorgen van de omwonenden.

6.6 Rondweg Franeker

De recente plannen van de rondweg om Franeker klinken voor SAM als muziek in de oren, meer groen, knelpunten in het verkeer oplossen en een plek voor mensen in de stad om te recreëren. De ideeën moeten nog verder uitgewerkt worden en dan kan SAM ook beoordelen of de financiële middelen beschikbaar zijn.